

ОСИП БОЙДУНИК

ДАР

Філії УНО
Торонто — Захід

Сучасний стан визвольної політики

(Доповідь, виголошена на вічах в часі об'їздки
ЗДА і Канади)

-1296-

БІБЛІОТЕКА
ІМЕНИ О. ОЛЬЖИЧА
ВУЛ. ГРУШЕВСЬКОГО . 4

Париж 1956

Видання Першої Української Друкарні
у Франції

В С Т У П

Кожний, хто пам'ятає, або читав в спогадах про часи з-перед обидвох світових воєн, той пригадає собі, що українські послы, чи то російської думи, чи австрійського парламенту, чи, згодом, польського, чехословацького і румунського соймів, роз'їжджали в терени й інформували своїх виборців, чи взагалі громадян, про політику даних урядів, своє становище в законодавчих палатах до тієї політики. Рівночасно громадяни-виборці висловлювали свої міркування і погляди на цю політику і становище до неї їхніх послів. Таким чином вдержувався живий контакт між народом і представниками того ж народу, і становище чи політика українських послів в законодавчих палатах була, часто-густо, синтезою поглядів виборців і послів. В слід за тим, при виборах виборці знали погляди поодиноких партій, чи кандидатів і відповідно до того й голосували і вибирали послів.

УНРада є українським передпарламентом. І тому члени УНРади повинні якнайчастіше відвідувати терени поселення українців та інформувати їх про політику Виконавчого Органу УНРади і їхнє становище до тої політики, а при тому й вислухати міркувань та поглядів українських громадян відносно тої політики.

Такі роз'їзди в терен членів УНРади, та інформування і заслухування поглядів громадян є тим більше необхідні, що члени УНРади походять не з виборів, яких в наших умовах неможливо провести. Поїздки в терени й зустрічі з громадянством є одним способом зорієнтуватись, чи й провірити, за якою політикою заявляється українське громадянство, яке несе тягарі Визвольних Змагань. В той спосіб громадяни не лише несуть тягарі Визвольних Змагань, але також мають вплив на визвольну політику. І тоді члени УНРади можуть сміло говорити, що вони є не лише репрезентантами, але й речниками українського народу.

І це є основне і в тому змістовлюється народовладність і демократія. Ось тому то ОУН, як народовладна організація, рішила вислати своїх членів УНРади в терени для інформації громадян про визвольну боротьбу і політику Виконавчого Органу та Президії УНРади, чи її поодиноких партій і організацій, та про становище ОУН до тої політики, а при тому й вислухати погляди українських громадян на цю політику і їхнє становище до неї.

I.

ЗАСАДИ Й ВИМОГИ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРТЬБИ

Ніколи я не припускав, що по тридцяти восьми роках жертвенної боротьби українського народу за повернення суверенності Українській Соборній Державі, прийдеться пригадувати засади й вимоги тієї боротьби. На жаль, останніми роками мають місце в нашій визвольній політиці деякі явища, які заставляють пригадати деяким українським політичним партіям і діячам про ті засади і вимоги. Коли йдеться про засади-константи, то їх є, в основному, дві, а саме:

1) Ми ведемо визвольну боротьбу за повернення суверенності Українській Соборній Державі, проголошеній IV-тим Універсалом і Актом соборности 22. січня 1918-19 років. Це є константа, в якій не може бути жодних компромісів і від якої ми не сміємо робити жодних відхилень, чи чогось, що ставило б під сумнів цю константу.

2) Цю мету, це повернення суверенності УСДержаві, ми можемо досягнути лише власними силами українського народу. Парусотрічний досвід, включно з останніми 38-ми роками, безсумнівно вказує нам, що коли ми не маємо достатньо організованих власних сил народу, то нам ніхто інший держави ані не збудує, ані не допоможе її збудувати, хочби й був «ідеологічно споріднений».

Коли ми говоримо про опертя нашої визвольної боротьби на власні сили українського народу, то це далеко не значить, що ми відкидаємо сторонню допомогу. При сьогоднішньому розвитку воєнної штуки і техніки, ми таку допомогу не то що не відкидаємо, але за нею постійно шукаємо і радо привітаємо. Але під од-

ною умовою, а саме: що така допомога буде дійсно допомогою, тобто візьме до уваги інтереси й українського народу, а не лише використає його сили для своїх (допомагаючого) інтересів.

Ці дві засади-константи визвольної боротьби зумовляють дві вимоги визвольної політики так внутрішньої, як і зовнішньої, та дипломатичної акції на міжнародньому форумі, а саме:

1) Виходячи з другої засади, тобто власних сил, українська внутрішня політика мусить зміряти до того, щоб всі українські самостійницькі сили мобілізувати й консолідувати в один суцільний фронт, з одним диспонуєчим і керуючим центром. При сконсолідованості всіх сил з одним центром, поза правопорядком внутрі, найдемо зрозуміння і допомогу сторонніх чинників, а тим самим — певніше досягнемо нашу Мету.

2) Виходячи з першої засади-константи, а саме, повернення суверенності УСДержаві, ми мусимо усвідомлювати й усвідомити позабільшевицький світ прогрізну небезпеку для західньої культури й цивілізації та народів і їхніх держав, яка їм грозить з боку комуністично-більшевизму і московської агресії з її п'ятьма колонами, що розкладають ті народи і держави знутри, може й непомітно, але послідовно і систематично, щоб згодом їх опанувати. Далше, усвідомити той же позакомуністичний світ, що самотнім успішним засобом усунення тої небезпеки є — створення з сьогодні Москвою поневолених народів, а в тому й України, суверенних національних держав.

Ці дві засади і ці дві вимоги визвольної боротьби і політики визначають і унапрямують та вказують рамки нашої дипломатичної акції на міжнародньому форумі. Завданням визвольної політики і дипломатичної акції є ніщо інше лише допомога визвольній боротьбі, а в тому й причинитися до духово-моральної тугости українського народу, та його відпорности назовні, а бойовика наснажувати до боротьби проти окупанта, що є переважливим психологічним елементом у визвольних змаганнях. Хто ті засади і вимоги, включно з тим психологічним елементом, забуває, або їх легковажить, той українській визвольній справі не то що не помагає, але їй шкодить, бо деморалізує і демобілізує український нарід і бойовика, а тим самим такий політик самочинно ставить себе поза рамки визвольної бо-

ротьби, як це вже було з деким між двома світовими війнами і в часі другої світової війни.

II.

УСКЛАДНЕННЯ В СЬОГОДНІШНІЙ ВИЗВОЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ

На тих двох засадах і тих двох вимогах організовано визвольну боротьбу між двома світовими війнами, яка велася в другій світовій війні і сьогодні продовжується на Рідних Землях. На тих двох засадах і тих двох вимогах переведено консолідацію політичних самостійницьких сил і створено УНРаду та реорганізовано Державний Центр УНР в 1948 році.

За час свого існування, реорганізований Державний Центр мав поважні успіхи так на відтинку внутрішньому, як і зовнішньому.

На внутрішньому відтинку вже сам факт консолідації і створення УНРади, до якої ввійшли всі українські самостійницькі угруповання, за винятком СГД, скріпив духово і морально українську національну спільноту. Це поважно причинилося і даліше причиноється до злагіднення спорів між поодинокими політичними угрупованнями, як рівнож на суспільно-громадському відтинку заводить правопорядок. Це все дає можливість скерувати всі сили й енергію на зовнішній відтинок, проти ворогів і з'єднання зовнішнього світу для української визвольної справи.

В слід за тим, поважні осяги Державного Центру треба занотувати й на зовнішньому відтинку. Завдяки заходам Виконавчого Органу УНРади створено Паризький Блок, що охоплює національно-державні центри поневолених Москвою народів. Рівнож вдалось нав'язати поважні зв'язки з представниками прибалтійських народів, а також з міжнародніми чинниками західного світу.

Не менш важним осягом ВО УНРади є спараліжування впливів центру російської еміграції т. зв. КЦ-АВ-у, завдяки зручній дипломатичній акції ВО УНРади.

Розуміється, що тим шляхом треба було йти безкомпромисово даліше, аж до остаточного успіху. Тим більше, що західній світ, завдяки тій поставі й акції,

почав усвідомлювати собі вагу української проблеми й неможливість розв'язати її «внутрі російської імперії», куди її намагалися й даліше намагаються штовхнути, чи там розв'язувати, деякі проросійсько наставлені чинники.

На жаль, за останні три роки мали місце деякі явища і факти, які не віщують нічого доброго, бо поважно загрожують консолідації українських політичних сил і спільному центрові. В слід за тим ті самі явища й факти можуть поважно ускладнити українську визвольну політику і дипломатичну акцію взагалі, а одним суцільним фронтом зокрема. Зайво й пригадувати, що все це разом може поважно підважити значення української проблеми на міжнародньому форумі.

Тими явищами і фактами, а згл. ті явища і факти зв'язані є, між іншим, з т. зв. «непередрешенською» політикою АКВБ (Американський Комітет Визволення від Большевизму) і — до деякої міри — з т. зв. концепцією «коекзистенції», що, зокрема перше, вплинуло на неfortunні потягнення деяких політичних партій, що входять в склад УНРади, в їхній дипломатичній акції.

Ми не будемо основно зупинятися над питаннями «непередрешенської» політики АКВБ і концепції «коекзистенції», бож вони всім достатньо відомі з преси. Тут лише побіжно пригадаємо, що «непередрешенська» політика АКВБ вимагає того, щоб українську визвольну боротьбу включити в загальний фронт боротьби проти московського большевицького режиму, а щойно по усуненні того большевицького режиму в цілому СССР, український нарід мав би окремим «волевиявленням», тобто всенароднім «плебісцитом» рішати про свою долю, тобто — чи він хоче чи не хоче своєї окремої держави.

Розуміється, що таке ставлення справи і така вимога АКВБ є зневагою українського народу і його державницьких традицій, бож український нарід вже виявив свою волю жити у своїй самостійній державі, проголосивши її IV-тим Універсалом і Актом соборности 22 січня 1918-19 років. В обороні тої держави впали сотні тисяч вояків на фронті в 1917-20 роках і бойовиків у підпіллі від 1921 року. Вони падають далі по сьогоднішній день.

Ця держава — окупована московськими большевиками, але мимо того належить сьогодні до Об'єднаних

Націй, лише що заступлена там ставленниками Москви, а не речниками українського народу. І український нарід сьогодні змагається і веде боротьбу за ніщо інше лише за привернення суверенности тій державі, щоб стати в ній господарем, як інші народи є у своїх державах. І тому український нарід не потребує ані нового «волевиявлення» в тому питанні, ані «плебісциту», так як їх не потребували французи, локсембурці, бельгійці, данці, норвежці, чи австрійці, по усуненні німецько-гітлерівської окупації їхніх держав.

Чи ж можна сьогодні, в другій половині ХХ сторіччя, коли різні азійські і африканські народи усамостійнюються, підходити з іншими вимогами до європейських народів, або європейські народи ділити на дві категорії з різними правами?! Такий підхід був би грубою несправедливістю і наніс би ганьбу його авторам, а в тому й західній культурі і цивілізації ХХ століття.

Те саме відноситься до т. зв. концепції «коєкзистенції». Концепція «коєкзистенції» чи мирного співжиття комуно-більшевизму із західними народами чи державами, підхоплена кремлівськими можновладцями радо, бож вона дає їм вигляди і можливості закріпити себе внутрі і на опанованих теренах, а до того розбудувати себе мілітарно, а вкінці, що для них немало важне, розбудувати і скріпити свої п'яті колони по позабільшевицьких державах і розкладати їх знутри, щоб згодом легше їх опанувати.

Ось і вся філософія кремлівських можновладців відносно «коєкзистенції». І тому концепція «коєкзистенції», не менше від концепції «непередрешенства», для західніх народів, а в тому й для українського народу, є дуже небезпечні і то далеко небезпечніші як відкрита війна. У відкритій війні можуть згинуть сотні тисяч вояків. А по розложенні і опануванні комуно-більшевицями народів-держав — згинуть десятки мільйонів населення, а в додатку буде знищена культура і цивілізація, яка розвивалася тисячами літ. Так було в Україні, коли її окупували більшевики, і так буде й у інших державах, які їм вдасться опанувати.

НЕФОРТУННЕ ПОТЯГНЕННЯ В ДИПЛОМАТИЧНІЙ АКЦІЇ

Ми не маємо можливості міняти політику західніх народів і їхніх суверенних держав. Ті держави ведуть політику таку, яку вважають, що вона є в інтересі їхніх народів. І на це вони мають повне право. Але ми, українці, які маємо за собою тристарічний досвід «співжиття» й боротьби з московським народом, маємо не лише право, але й обов'язок звернути увагу західнього світу на правильність чи неправильність його політики по відношенні до ССРСР. Маємо те право тим більше, що тут входить в гру життєвий інтерес українського народу. І це є одне з завдань української дипломатичної акції.

При тому мусимо зазначити, що дипломатія підлягає політиці, а не навпаки. І в зв'язку з тим — не вільно міняти визвольної політики заради сповидних успіхів дипломатичної акції. Цього нам не вільно забувати.

Ми вже вище згадали про небезпеку комуно-большевизму і «коекзистенції» з ним західнього світу. Західній світ вже починає що небезпеку розуміти й готується їй запобігти, і то при допомозі поневолених народів, що є зовсім логічне й зрозуміле, а в тому й українського народу. Але при тому ніяк не хоче узгляднити й інтересу українського народу. Західньому світові залежить на усуненні комуно-большевицького режиму. Це є й у інтересі українського народу й ми в тому питанні готові йти рам'я в рам'я з західнім світом.

Але інтерес українського народу цим не вичерпується. Українська проблема, це не лише опозиція до московсько-большевицького режиму. Український народ веде боротьбу за усунення московської окупації України без уваги на режим. А того, власне, ніяк не хочуть зрозуміти й визнати деякі чужинні чинники, а зокрема АКВБ. І ось цей брак зрозуміння і визнання інтересів України та українського народу й ускладнює, а то й унеможлиблює співпрацю українців з тими чужинними чинниками, а в тому й з АКВБ.

Але й на тому ця складність не вичерпується. АКВБ, поза тим «непередрешенством», чи може в зв'язку з ним, ще й вимагає, щоб «народи ССРСР» співпрацюва-

ли разом, тобто, щоб українці, в боротьбі з комуно-більшевизмом співпрацювали із своїм відвічним ворогом і окупантом — московським народом і щоб УНРада, чи Державний Центр УНР, творили, байдуже на форму, спільний центр з політичними організаціями (чи їх центром) московської еміграції. І тут, в тій вимозі, а згл. в тій співпраці, якщоб на неї погодитися, криється найбільша небезпека для визвольних змагань українського народу. Небезпека так морально-психічна, як і політична, бо замість боротьби з московською окупацією, а тим самим і з московським народом, українці мали б співпрацювати з тим же московським народом. Проти кого, в ім'я чого й за що?! І тут виявляється ціла абсурдність такої концепції тих чинників, а в тому й АКВБ. Така вимога «співпраці народів ССРСР», якщоб піти їй на зустріч, обернула б вивець всю дотеперішню і теперішню боротьбу українського народу з московською окупацією, а обмежилася б лише до боротьби за зміну режиму в «російській імперії». Значить, українське питання чи справа, з позиції міжнародної проблеми, повернулася б назад на позиції внутрішньої справи «Росії», до чого й зміряють «Росіяни» і їхні сторонні, проросійсько наставлені, приятелі.

На превеликий жаль, знайшлися деякі політичні діячі, а то й цілі партії, які згідні на таку абсурдність і згубність піти.

Паризький Блок, в склад якого входить також УНРада, в березні 1955 р., опрацював проєкт «співпраці народів ССРСР», тобто співпраці з центром російських політичних організацій на еміграції. Свій проєкт Паризький Блок предложив Виконавчому Органові УНРади на затвердження. ВО УНРади, на своєму засіданні 9. травня 1954 р., прийняв той проєкт і предложив його Президії УНРади на затвердження. Згідно з Тимчасовим Законом, голова УНРади передав той проєкт до Комісії зовнішніх справ УНРади на розгляд і оцінку. Ця комісія повернула той проєкт до Президії з внеском повернути його до ВО УНРади для узгодження поправок до того проєкту, внесених фракціями ОУН і УНДС. На засіданні Президії УНРади, 28. травня 1955 року, фракції УРДП, УСП і УНДО тієї пропозиції Комісії УНРади не прийняли і затвердили проєкт в тексті, предложену Виконавчим Органом УНРади.

По безуспішному вичерпанні всіх конституційних і

парламентарних засобів здержати затвердження того проєкту, голова УНРади подався до димісії. За ним подався до димісії й керівник ресорту зовнішніх справ у ВО УНРади. В слід за ними, подався до димісії й заступник голови УНРади, якому уступаючи голова, згідно з Тимчасовим Законом, передав функції голови УНРади.

В наслідок того, в Державному Центрі постала криза, яка існує по сьогоднішній день і якої ніяк не можна зліквідувати.

IV

ЗА ЧІТКІСТЬ У ВИЗВОЛЬНІЙ БОРОТЬБІ

Розглядаючи проєкт «співпраці народів СССР», приходиться ствердити, що він і його затвердження суперечить постановам III. сесії УНРади з 10. березня 1953 року, що їх ті три партії знехтували, не зважаючи на завваги ОУН. Поза тим той «проєкт» суперечить тим засадам і вимогам, включно з психологічним елементом, визвольної боротьби і політики, які ми навели напочатку.

Проєктована і затверджена співпраця з московськими організаціями деморалізувала б взагалі, а зокрема деморалізувала б український нарід і бойовиків в їхній боротьбі з московською окупацією України. В парі з тим, та «співпраця» дезорієнтувала б український нарід в політичному питанні і це довело б до такої самої невдачі, як в 1917-20 роках. Тому треба негайно і радикально на те затвердження реагувати, щоб запобігти тій співпраці і деморалізації, а при тому вдержати авторитет і престиж Державного Центру УНР та УНРади, як інституції.

Визвольна політика, а з нею й дипломатична акція, мають свої специфіки і закономірності, для яких немає аналогії в політиці і дипломатії суверенних держав і з них не можна і не вільно брати приклад у визвольній політиці. Дипломати суверенних держав можуть дозволити собі на непопулярну тактику і стратегію у своїй дипломатичній акції і міняти їх досхочу. І це не відіб'ється шкідливо на правопорядку в даному народі чи державі і не здемобілізує того народу тому, що на сторожі того правопорядку в суверенній державі стоять

закони, екзеквовані адміністрацією, поліцією і судами, які, всі разом і кожний окремо, навіть здеморалізований нарід заставляють мобілізуватися.

Жодної з тих санкцій немає у народу в стані визвольної боротьби. У народу в стані визвольної боротьби одною-одинокую санкцією є духово-моральна тугість і на ній опертий авторитет та престиж його проводу, чи провідної верстви. Найменше захитання духово-моральної тугости, авторитету і престижу проводу — демобілізує нарід і бойовиків, а вслід за тим наступає розтіч і параліжує визвольну боротьбу з ворогом. Тому то ворог на кожному кроці намагається підважити духово-моральну тугість народу та авторитет і престиж його провідної верстви, щоб тим легше й успішніше параліжувати боротьбу поневоленого народу.

Звичайно, ворог придумує і вигадує на те різні засоби. У випадку реалізації «співпраці з центром російських організацій» большевики не потребували б нічого вигадувати, лише подати до відома той факт, щоб тим здеморалізувати український нарід і бойовика, або, що найменше, захитати у них довір'я до їхнього проводу. Сяк чи так, але боротьба була б спараліжована, а в найкращому випадку послаблена й авторитет та престиж проводу, який пішов на співпрацю з ворогом, в даному випадку московськими організаціями, був би знівечений.

І тому визвольна політика й дипломатична акція проводу народу в стані визвольної боротьби мусить бути дуже обережна, щоб не попасти в суперечність з засадами і вимогами тої боротьби. І тому треба розуміння визвольної боротьби і її вимог.

Дальше, визвольна боротьба має ще й іншу свою специфіку, чи навіть елементарні вимоги, яких ніяк не вільно злегковажити і без яких, чи лише при сумніві в них, немислима є визвольна боротьба. У визвольній боротьбі, чи навіть далеко до її започаткування, мусить бути чітко і ясно визначена мета, тобто — в ім'я чого чи за що вести боротьбу. В парі з тим не менше чітко і ясно мусить бути вказаний ворог, який стоїть на заваді до тої мети і з яким треба вести безкомпромісову боротьбу. Щойно на основі тих визначень і вказань можна опрацювати стратегію і тактику та пляни визвольної політики та дипломатичної акції і їх систематично і послідовно реалізувати, без жодних ухилів. Тоді, і

лише тоді, можна розчислювати на успішну визвольну боротьбу і перемогу.

Хто пам'ятає з власних переживань, або з прочитаних споминів, нашу визвольну боротьбу в 1917-20 роках і політику та дипломатичну акцію тих часів, хто основно їх проаналізує, той напевно прийде до висновку, що одною з причин нашої невдачі в тих роках був, власне, брак тої чіткості і ясности так відносно мети, як і відносно ворога. Доказом того є чотири універсали, замість одного четвертого, як першого і одинокого.

І коли, по році революції, проголошено IV-тий Універсал, то вже було дещо запізно, бо революційне горіння народу охолело, а — подруге — ворог вже вспів, за час нашого вагання, здискредитувати український провід і здеморалізувати населення України, в чому немалу роль грало й пактування з тим же ворогом.

А чому ж воно так сталося? Хто пам'ятає, або хто читав спогади з часів з-перед першої світової війни, той пригадає собі, що був загальний погляд, зокрема на землях під московською окупацією, що ворогом українського народу і винувником всіх його злиднів є цар і царський режим. В таку версію можна було легко повірити, тим більше, що ніхто інший лише цар наказав виклинати гетьмана Мазепу. І тому вважали, що вистачить усунути царя і царський режим, щось так як сьогодні дехто вважає усунути кремлівських можновладців і їхній режим, щоб український нарід став вільним і господарем на своїй землі. В тому напрямі українські соціалісти співпрацювали з «російськими» соціалістами, що ось так, як сьогодні дехто хоче співпрацювати з московськими політичними організаціями, чи їх центрами, і опрацьовує та затверджує проекти такої співпраці.

І ось прийшла революція в Росії в 1917 році. І українські соціалісти, а за ними й український нарід, включилися в цю соціально-режимну революцію і спільно з московськими соціалістами та іншими кадетами скинули царя й усунули царський режим. Але український нарід з того ще не став вільним господарем на своїй землі. А у висліді, заки українські соціалісти зорієнтувалися в ситуації і переорієнтувалися з соціально-режимної революції на революцію національну, московські соціалісти зорганізували армію й опанували революцію, а вслід за тим пішли походом

проти України, її окупували й тепер над нею панують, а українські соціалісти опинилися на еміграції і ми разом з ними. І ось в тому маємо відстрашаючий живий історичний недавній приклад лише протирежимної революції і співпраці в тому з московськими політичними організаціями. І коли ми сьогодні про це згадуємо, то не на те, щоб тим докоряти нашим батькам. Ні! Про це скаже колись історик. Він скаже, чи можна було інакше і краще. А коли ми сьогодні про це згадуємо, то стверджуємо лише історичні факти, щоб остерегти перед їх повторенням, бо це покінчилося б такою самою катастрофою для українського народу, як покінчилося в 1917-20 роках.

Дехто в запалі наміру співпраці з московськими організаціями на еміграції, виправдує себе тим, що, мовляв, треба відрізнити і відділити — кремлівських можновладців і їхній режим від московського народу і що з московським народом можна і треба співпрацювати проти того режиму. Достойно так, як було перед першою світовою війною.

Коли за царату говорили, що треба відрізнити царя і царський режим від московського народу, то пересічний обиватель міг в це повірити, хочби тому, що московсько-російські царі не були чистої московської крові й можна було припускати, що ті нечистокровні царі накинули московському народові свою волю і режим, а при тому й заставили їх ставитися до інших народів, а в тому й до українського народу, вороже й його поневолювати та ожебрачувати. Але, говорити таке сьогодні у відношенні до кремлівських можновладців, це значить виставляти себе на кпини навіть того пересічного обивателя. Бо хто ж є оті сьогоднішні можновладці в Кремлі і цілому СРСР, оті всі леніни, калініни, ворошилови, хрущови, молотови й інші маленьки?! Та ж це є чистокровні діти, і походять із самої гущі московського народу. Та ж це вони відзеркалюють наставлення московського народу до народу українського і його самостійної держави. Та ж це вихованці московського народу, вихованого такими ж московськими поетами, письменниками, публіцистами і журналістами, які були за царських часів, так як тепер за большевицьких, речниками московського народу, його духовности і наставлення до українського народу і які також походять з гущі московського народу, і яких

вже не можна зачислити лише до кремлівських можновладців, але які є інтерпретаторами тих же можновладців. Чи ж може тут бути ще хочби сумнів?!

І чи можна тут повести якусь межу між кремлівськими можновладцями і московським народом та їх органічними речниками і інтерпретаторами?! Наївність!

Інші надхненники співпраці з московськими організаціями говорять, що «в тім немає нічого шкідливого, адже росіяни є сусідами України й говорити з ними колись буде необхідно». Зовсім слушно. Україна мусить «колись» говорити, і не лише говорити, але й жити в мирі із своїми всіма сусідами, а в тому й з північним сусідом, московським народом. Є лише питання, коли?! Тоді, коли Україна буде звільнена від московської окупації, а за дипломатами в тих розмовах буде стояти армія суверенної України, озброєна в танки і атомні бомби! Ось тоді, і щойно тоді, можна буде говорити і співжити з московським народом. Іншої «мови» московський нарід не розуміє. До такого висновку і переконання прийшли ми на підставі тристарічного досвіду в розмовах, «співжитті» та «співпраці» з московським народом.

Ще інші приклонники співпраці з москалями говорять, що, мовляв, деякі «росіяни» на еміграції змінили свій погляд на українську проблему й з ними можна говорити й співпрацювати, й вони відрізняються від інших, зокрема від кремлівських можновладців. На жаль, нам нічого не відомо про таких «росіян», що змінили своє відношення до українців і України, на еміграції. Навпаки, нам відоме зовсім протилежне.

На одному зі з'їздів комуністичної партії в Москві, в половині 20-тих років, здається — Микола Скрипник виступив з домаганням більшої свободи і прав для українського народу і України. На те відповів йому «росіянин» Ларін, що не може бути мови про це, бо ж в СССР виховується «советську людину», а не якусь там українську. Але не в тому річ, що відповів кремлівський можновладець, а важне є, як зареагувала на це «російська» еміграція? «Російський» кадет Мілюков, у своїх «Последніх Новостях» в Парижі негайно відгукнувся на таку відповідь Ларіна і написав, що він вірить, що в Кремлю сидять вірні сини російського народу і не дадуть знищити Росії. Не інакше говорить Ал. Керенський, який сказав, що краще кепський диктатор

в Кремлі, як розчленування Росії. Але, не інакше думає, говорить, пише й поступає соціаліст на еміграції п. Ніколаєвський, який по невдалому організуванні відомого МАКЦ-у в 1953 році писав у своєму журналі, що його наміром в співпраці з поневоленими народами, а в тому й з українцями, було ніщо інше, як вдержати в єдності Росію і тому він рішився творити з тими всіма поневоленими народами окрему організацію чи центр — МАКЦ!

Отже, супроти тих всіх давніших, і найновіших явищ і фактів, де тут і з ким є місце до розмов і співпраці українців з московськими організаціями?! Думаю, що відповідь була б зайва — але скажемо — немає!

Зрештою, абсурдом є хочби лише припускати, що якийсь центр московської еміграції, чи хочби якоїсь організації, міг би співпрацювати з поневоленими народами в їхній визвольній боротьбі за їхні національні суверенні держави, коли передумовою такої суверенності є розчленування Росії. А якщо б і трапилась така московська організація, що потодилася б на таку співпрацю, то хіба лише на те, щоб паралізувати визвольні змагання тих народів і вдержати єдність Росії, як то маємо у випадку з п. Ніколаєвським, до чого він сам, але вже по невдачі, признався на сторінках свого журналу, і як це було в 1917 році. З історії таки треба вчитись, якщо вже комусь бракує логіки.

І ось з тих всіх, тут наведених, мотивів ПУН і ОУН не дали і не можуть дати згоди на затвердження проекту співпраці з центром російських політичних організацій, бо вважають її згубною для української Визвольної Справи.

V.

ЯКИЙ ЖЕ ВИХІД ?

Заки приступити до розгляду й розв'язки питання — який же вихід? — ми мусимо в деяких справах домовитися.

По-перше, ми мусимо собі ясно усвідомити й пам'ятати, що часи, коли «русин просив немого» і вдоволявся чимнебудь, включно з автономією для України, давно й безповоротно проминули. Сьогодні ми вже дер-

1296-

жавна нація і мусимо думати державницькими категоріями, зі всіми з того випливаючими консеквенціями. Всі проблеми й питання, а в тому й питання сьогоднішньої кризи в Державному Центрі УНР, ми мусимо розглядати і розв'язувати по-державницьки — холодно, без упередження одні до одних, але й без яких би то не було сентиментів.

По-друге, так само ми мусимо собі усвідомити й запам'ятати, що наші батьки залишили й передали нам туті основи державного будівництва. Ми можемо бути невдоволені з сяких чи таких занедбань чи помилок наших батьків, але в ніякому разі ми не можемо заперечити, що вони нам залишили дороговкази, яким є IV. Універсал і Акт Соборности, за які впало сотні тисяч жертв найкращих синів і дочок і пролилося ріки крові, та — не капітулювати перед ворогом. Це є туті моральні і державницько-політичні основи, на яких ми повинні й мусимо дальше здвигати державницьку будову, аж до остаточного її завершення. Ми не сміємо тих основ в жоден спосіб легковажити і починати державне будівництво від себе, бо тоді ми, поминаючи все інше з правопорядком включно, залишилися б політично-державними безбатченками.

Державницьку ідею і державу буде не одне покоління, лише цілий ряд поколінь, починаючи княжою добою, через добу гетьманську і покоління 1917-20 років аж по сьогоднішній день. Кожне покоління дає в цю будову свій вклад. Останньо наші батьки залишили нам, з волі народу оформлений, уряд УНР, як останній уряд суверенної української держави. І ті традиції ми мусимо зберігати і на них дальше будувати.

Але рівночасно з тим, тих традицій ніхто не має права надуживати для своїх партійних чи групових інтересів. Ті традиції є власністю всього українського народу. Тим самим на них має однакове право кожне з політичних угруповань, а зокрема ті, які сьогодні творять УНРаду, на яку перейшла легітимація тих традицій з хвилиною прийняття і підписання Тимчасового Закону, 10. червня 1948 року, тодішнім заступником і наступником голови Директорії, який ті легітимації до того часу зберігав і передав Українській Національній Раді.

Домовившись в цих питаннях, тепер ми можемо опреділити — з ким і з чим ми маємо до діла у визволь-

ній політиці, дипломатичній акції та затвердженні проєкту співпраці з центром російських організацій і сьогоднішньою кризою в Державному Центрі.

Розглядаючи питання, з ким маємо до діла, ми мусимо розрізнити два елементи, а саме: Державний Центр УНР з його органами, включно з УНРадою, як інституцією, від політичних угруповань, партій і організацій, що належать до УНРади. За кожночасну політику і дипломатичну акцію не можна мати ніколи ніяких претенсій до Державного Центру чи УНРади, як інституції. За все це відповідають партії, чи організації, а з ними й особи, які сяку чи таку політику чи дипломатичну акцію ведуть. Тим самим за затвердження проєкту співпраці з центром російських організацій і за сьогоднішню кризу в Державному Центрі, яку саме спричинило те затвердження, відповідають ті три партії, а саме: УРДП, УСП і УНДО, які той проєкт затвердили. І ті три партії мусять за це понести консеквенції. І тут не можна в жодній мірі ангажувати Державний Центр і УНРаду, як інституцію, які ми мусимо зберегти, а тим самим не підставляти під удари, лише навпаки допровадити їх до рівноваги та вдержати їх авторитет і престиж, захитані затвердженням того проєкту. Ніхто й ніде не валить держави, чи парламенту за те, що партії, які входять в склад названих інституцій, зробили неправильні потягнення чи схвалили невластиві закони.

Не менше обережно мусимо підходити й до оцінки самого затвердження проєкту. Дехто непродумано й нерозважно, чи може злобно й тенденційно, говорить а навіть пише, що тут, тим затвердженням, поповнено національно-державну зраду. Нічого подібного в тому затвердженні немає. В патріотизм людей, які цей проєкт затвердили, не можна навіть сумніватись. І тому в затвердженні того проєкту маємо до діла не зі зрадою, лише зі звичайною помилкою.

Але, помилка у своїх наслідках буває деколи дошкульніша як зрада. Чому? Тому, що зрадника і його зраду негайно пізнати і за ними ніхто не піде. Натомість помилки можна не доглянути вчас і можна піти по тій помилковій лінії та попровадити за собою нарід, що може покінчитися катастрофою, як це вже було, в аналогічному випадку, в 1917 році, в співпраці з московськими соціялістами чи іншими кадетами. І тому

кожну помилку, а тим більше в часі визвольних змагань, а в тому й сьогоднішню помилку затвердження проекту співпраці з центром російських організацій, ми мусимо негайно виявляти і радикально усувати, щоб запобігти її катастрофальним наслідкам у визвольних змаганнях і державному будівництві.

Тому, щоб запобігти тим катастрофальним наслідкам затвердження того проекту, зліквідувати кризу в Державному Центрі та повернути йому авторитет і престиж, захитаний тим затвердженням, і запобігти йому на майбутнє, мусить бути:

1. Анульоване затвердження проекту співпраці з центром російських організацій з 28. травня 1955. Це затвердження мусить бути анульоване ще й тому, щоб на Державному Центрі УНР не залишався тягар, що він колинебудь, на 38-му році жертвенної і кривавої боротьби українського народу з московською окупацією, намірявся співпрацювати з московськими політичними організаціями, і то ще й без жодного зобов'язання з боку тих організацій відносно українського народу і його державницьких аспірацій. Це був би згубний приклад для наших нащадків, яким ми мусимо передати несплямлений прапор визвольної боротьби і державного будівництва, який ми перебрали від наших батьків.

2. Щоб на майбутнє запобігти таким помилкам, чи їм подібним, та кризам, необхідно внести відповідні доповнення і корективи в Тимчасовий Закон, як рівнож схвалити відповідні новелі, які належно інтерпретували б деякі статті того Тимчасового Закону та постанови сесії і Президії УНРади, щоб оминути довільної їх інтерпретації.

3. Мусимо поробити вичерпні заходи до завершення консолідації тими угрупованнями, які ще залишаються поза УНРадою, хочби для того прийшлося вносити корективи чи доповнення до Тимчасового Закону. Але ті доповнення і корективи не сміють в нічому перечити традиціям нашого державного будівництва з 1917-20 років. Якщо ж таке завершення не буде досягнуто, то відповідальність за те понесуть ті, хто від такого правопорядку в нашому житті і визвольних змаганнях та державному будівництві, опертих на традиціях, відмовиться.

4. Вслід за тим всім, мусить бути переведена реор-

ганізація органів Державного Центру, які систематично й послідовно будуть реалізувати ті завдання, задля яких переведено консолідацію та створено УНРаду, реорганізовано Державний Центр УНР та які були і будуть намічені Виконавчим Органом чи Президією УНРади.

По переведенні тих всіх заходів, Державний Центр УНР допровадиться до рівноваги й повернеться його авторитет і престиж. Такому Державному Центрові українське громадянство напевно дасть достатню моральну, політичну і матеріальну піддержку, без потреби шукати за ними деінде. Так реорганізований і скріплений Державний Центр стане авторитетом не лише для українського народу, але й для чужинних чинників, у яких ми шукаємо і мусимо шукати допомоги в наших визвольних змаганнях за повернення суверенності Українській Соборній Державі.

VI.

А ЯКЩО ТОГО НЕ СТАНЕТЬСЯ ?

Насувається питання: що буде, якщо ті три партії, що затвердили проєкт співпраці з центром російських організацій як дотепер, так і надаліше відмовляться анулювати своє затвердження того проєкту з 28. травня 1955 року?

Всім загально відомо, що Провід Українських Націоналістів і Організація Українських Націоналістів, виходючи із засади власних сил народу, ініціювали консолідацію. Так само загально відомо, що ПУН і ОУН дали великий вклад і поважно причинилися до переведення консолідації і створення Української Національної Ради, до якої вступили всі українські самостійницькі угруповання, за винятком одинокого Союзу Гетьманців Державників. Так же само й тим разом, ПУН і ОУН, виходючи з тих же самих засад власних сил народу і збереження традицій державного будівництва, доложать всіх можливих заходів і вичерпають всі засоби збереження консолідації і її завершення на базі Державного Центру УНР, з Українською Національною Радою на чолі.

Але, коли перед Проводом Українських Націоналістів і Організацією Українських Націоналістів постане питання: вдержання консолідації з ось такими, або їм

подібними помилками, які загрожують визвольним змаганням, чи — окрема самостійницька політика і дипломатична акція, що відповідатимуть засадам і вимогам національно-державної рації і визвольної боротьби за повернення суверенності Українській Соборній Державі, — то ПУН і ОУН не заважаються ані на одну хвилину і виберуть це друге.

Консолідація не є й не може бути самоціллю. Консолідація є засобом до Меті, якою є повернення суверенності Українській Соборній Державі. І коли той засіб виявився б невідходящим, то так звичайно в таких випадках буває, треба такі засоби міняти на успішніші. Чи було б це щось нове в наших визвольних змаганнях за останні десятиріччя? — Ні!

Загально всім відомо, що по втраті нашої державної суверенності в 1921 році, в нашій визвольній політиці наступила цілковита розгубленість. Поставали різні концепції і орієнтації на сторонні сили. Була орієнтація на Польщу, чи іншу «антанту». Була орієнтація на ССРСР, в якій, між іншими, й диктатор ЗОУНР, д-р Е. Петрушевич попав в сіті большевицького «полпреда» в Берліні п. Крестінського. Була концепція українських соціалістів-революціонерів з Микиткою Шаповалом на чолі, порозуміння з російськими соціалістами з Віктором Черновим на чолі, у висліді тої концепції в 1927 році постала «Соціалістическая Ліга Востока Європи». Була концепція українських монархістів-гетьманців, «Триединої Русі».

А вслід за тим всім і з приводу того всього почалась деморалізація народніх мас так на Західніх Землях України, як і на еміграції. Почали творитись комуністичні організації так старших, як і молоді, якими кермували большевицькі «полпреди» у Львові, Варшаві і Празі. В парі з тим почало ширитися т. зв. «сменовеховство» так на Західніх Землях, як і на еміграції. Здавалось, що українському народові зламано хребет і що українська самостійницька визвольна справа пропадає.

Тоді на кін історії визвольних змагань організовано й активно виступили українські націоналісти — соборно, від Тиси по Кубань.

Спершу ще як УВО, Легія Українських Націоналістів, Група Національної Молоді і Союз Націоналістичної Молоді, спільно запропонували всім українським угрупованням і центрам консолідацію з одним диспону-

ючим і керівним центром. По трьох днях нарад представники тих угруповань і центрів розійшлись, не перевівши консолідації. Тоді українські націоналісти і їхні організації оформились самі в одну організацію — Організацію Українських Націоналістів — ОУН.

ОУН розпочала тоді активну боротьбу з усіми орієнтаціями на чужі чинники, сменовеховством і комуністичним просяканням в український національний організм. Рівночасно з тим, ОУН почала безкомпромісову боротьбу з усіми окупантами українських земель за повернення суверенності Українській Соборній Державі. За відносно короткий час повернено український нарід до духово-моральної рівноваги і випростовано йому хребет, зігнутий під тягарем ворожої окупації та тих різних концепцій, орієнтацій і «сменовеховства».

Бойові ряди ОУН росли з дня на день. Український нарід став лицем до ОУН, допомагаючи їй у всьому. ОУН перемогла не лише на внутрішньому, але й на зовнішньому відтинках. І коли сьогодні ПУН і ОУН, в наслідок об'єктивних умовин, аналогічних до умовин двадцятих років, змушені будуть повертатись на такі позиції і на такий шлях, яким ішли між двома світовими війнами і в часі другої світової війни, то вони ані на хвилину не заважаються, щоб тільки зберегти визвольну боротьбу за повернення суверенності Українській Соборній Державі і її завершити, чи то ще в сучасному поколінні, чи передати її своїм нащадкам-наслідникам і послідовникам, як заповіт.

А в тому святому ділі допоможе нам Бог і український нарід так, як дотепер помагав.